

ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอย และรูปแบบที่เหมาะสมในการบริหารจัดการ ธนาคารขยะเทศบาล

Factors Effecting on Solid Waste Management and
Appropriate Rubbish Bank Administrative Model

จันทิราพร ศิริสุนทร์¹
Jantiraporn Sirinon¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดตั้งธนาคารขยะและรูปแบบการบริหารจัดการธนาคารขยะที่เหมาะสมต่อเทศบาลตำบลลิสาณ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ประชากรเป้าหมายแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มระดับตัวแทนชุมชน และกลุ่มระดับครัวเรือน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการจัดตั้งธนาคารขยะในเขตเทศบาล ตำบลลิสาณ ได้แก่ ด้านการจัดการธนาคารขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน ควรมีรูปแบบและวิธีการบริหารที่คำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนเป็นหลักด้านทัศนคติ สร้างจิตสำนึกในการรักษาสีสิ่งแวดล้อมให้กับชาวบ้านในชุมชนและนำมาซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดขึ้นกับสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว ด้านราคา ทำให้ได้ราคายุติธรรมและ มีการกำหนดราคามาตรฐานด้านการมีส่วนร่วม ควรมีการประชาสัมพันธ์/ชี้แจงรายละเอียดของโครงการธนาคารขยะให้กับชาวบ้านในชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจ ด้านชุมชนประชาชนมีความต้องการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับปริมาณขยะจึงเกิดแนวคิดในการจัดตั้งธนาคารขยะส่วนรูปแบบการบริหารจัดการธนาคารขยะที่เหมาะสมมีลักษณะดังนี้ สถานที่มีที่ในการให้บริการและการรื้อซื้อที่สะดวกไม่ส่งกลิ่นรบกวนต่อชุมชนธนาคารขยะตั้งอยู่ ที่หมู่บ้านที่มีความพร้อม บุคลากรของธนาคาร ขยะแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความสมัครใจมีการจัดฝึกอบรมทักษะความรู้เกี่ยวกับ ธนาคารขยะให้กับแกนนำชาวบ้าน บุคลากรมา จากตัวแทนชาวบ้านร่วมกับพนักงานเทศบาลระบบการบริหารงานถือหลักของความโปร่งใสตรวจสอบได้ มีการจัดทำคู่มือเกี่ยวกับระบบขั้นตอนการดำเนินงานธนาคารขยะ เผยแพร่แก่ชาวบ้าน สมาชิกของธนาคารขยะ ได้รับดอกเบี้ยในรูปเงินปันผล โครงสร้างการบริหารงานอยู่ในรูปคณะกรรมการที่มาจากตัวแทนชาวบ้านร่วมกับพนักงานเทศบาลสิ่งของที่ไม่มาฝากกับธนาคารขยะเป็นสิ่งที่ใช้แล้วทุกประเภท **เปิดทำการ วันจันทร์ – วันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 8.30 – 16.30 น.** งบประมาณมีการจ่ายค่าตอบแทน/สวัสดิการ ให้กับบุคลากรที่ทำงานธนาคารขยะ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
¹ Assistant Professor, Faculty of Management Science, Buriram Rajapath University.

งบประมาณ การดำเนินงานมาจากเทศบาลตำบล การตั้งราคา แลกเปลี่ยนเป็นไปตามราคา
ท้องตลาด

คำสำคัญ : รูปแบบการบริหารจัดการ ธนาคารขยะ

Abstract

This research aimed to study factors affecting the establishment of the garbage bank and the proper garbage bank administrative model for E-san Municipality, Muang District, Buriram Province. The target population were from two groups, including the community representatives and municipal people in the total of 400 samples. The instrument was a questionnaire. The statistics used to analyze the data were percentage, mean and standard deviation. The findings revealed that the factors affecting the establishment of the garbage bank in E-san Municipality were: 1) management factor - should have a model and method of administration based on the benefit of community; 2) attitude factor - should build the consciousness up of people in the environmental preservation and apply it to create the value added with the useless things; 3) price factor - should provide the reasonable price and specify the standard price; 4) participation factor - should have a public relations and make clear the garbage bank project to the understanding of the people; 5) community factor – people need to solve the increasing of garbage, therefore, the ideas of the establishment is come up. In terms of the proper garbage bank administrative model, it was found that: 1) location of the garbage bank is the offer the services and to buy the garbage, to provide the covered garbage basket which is not disturb the people, to located in the fully equipped village which is ready; 2) garbage bank personnel are assigned the responsibility voluntarily, provide the training on garbage bank for the community leaders, from both community representatives and municipal staff; 3) management system is based on the principle of transparency and accountability, the manual of the garbage bank procedures is arranged for broadcasting to people, the memberships of the garbage bank earn the interests as the bonus, the structure of the management is as the committees which are from the community representatives and municipal staff, the deposits for the garbage bank are all the useless things, and **open on**

Mondays - Fridays from 8.30 a.m. – 16.30 p.m.; 4) budget pay the remuneration and welfares for the garbage bank personnel, for operation is from the sub-district municipality, and the exchange price is based on the market price.

Keyword : Administrative model, Garbage bank

บทนำ

มลพิษจากขยะมูลฝอยจากชุมชน เป็นหนึ่งในปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงเนื่องจากขยะมูลฝอยจากชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น เพราะมีการขยายตัวด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ทำให้ปริมาณขยะและการตกค้างของขยะที่เพิ่มขึ้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งนี้อาจเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ขาดเจตคติที่ดี และค่านิยมที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งการขาดสิ่งเหล่านี้แม้เพียงด้านเดียวก็อาจส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของปัญหาขยะได้ ปัจจุบันชุมชนและหน่วยต่าง ๆ ได้มีความพยายามที่จะลดขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด โดยการคัดแยกและนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ ทั้งในรูปแบบของการซื้อขายขยะรีไซเคิลและการทำปุ๋ยจากขยะอินทรีย์ จากข้อมูลการสำรวจของกรมการควบคุมมลพิษ ปี พ.ศ. 2544 พบว่าอัตราการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ อยู่ที่ร้อยละ 14 - 17 ซึ่งยังคงเป็นอัตราที่ต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณขยะมูลฝอยที่มีศักยภาพในการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ที่มีสูงถึงร้อยละ 80 - 95 (กรรณา กลัดเนินกลุ่ม. 2546) ในปี พ.ศ. 2546 สถิติข้อมูลของขยะมูลฝอยมีปริมาณ 1.8 ล้านตัน

โดยเพิ่มขึ้นจากปี 2545 คิดเป็นร้อยละ 1.5 แยกเป็นปริมาณขยะมูลฝอยจากภาคอุตสาหกรรม มีอัตราเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 0.7 หรือประมาณ 10,000 ตัน ปริมาณขยะมูลฝอยจากชุมชนมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 หรือประมาณ 13,000 ตัน โดยแยกเป็นพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีปริมาณขยะมูลฝอยจากชุมชนปริมาณ 0.138 ล้านตันต่อปี ภาคกลาง 0.068 ล้านตันต่อปี ภาคตะวันออก 0.020 ล้านตันต่อปี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 0.079 ล้านตันต่อปี ภาคเหนือ 0.051 ล้านตันต่อปี และสิ่งที่น่าเป็นห่วง คือ การจัดการขยะมูลฝอย จากชุมชนเหล่านั้นส่วนใหญ่ยังคงทิ้งรวมไปกับมูลฝอยทั่วไปก่อให้เกิดมลพิษและการปนเปื้อน ลงสู่แหล่งน้ำผิวดิน และใต้ดินมีผลต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยรวมกองขยะมูลฝอยยังก่อให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่งดงามจากความเลื้อโทรมของสภาพแวดล้อมบริเวณกองขยะ (กรมควบคุมมลพิษ. 2547)

รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาขยะที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น จึงได้มีนโยบายที่จะสนับสนุนให้มีการนำขยะและวัสดุเหลือใช้จากกิจกรรมต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ใหม่เพื่อเป็นการประหยัดทรัพยากรธรรมชาติลดค่าใช้จ่าย

ในการเก็บและกำจัดรวมทั้งเป็นการลดปัญหามลพิษ จึงมีนโยบายให้ประชาชนได้มีการคัดแยกขยะเพื่อจะได้นำวัสดุเหลือทิ้งที่เป็นขยะแห้งนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ โดยภาครัฐได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการขยะมูลฝอยนำมากำหนดเป็นนโยบายในการจัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสานที่มีวิธีการจัดการมูลฝอยที่ปลายทางและต้นเหตุเข้าด้วยกัน ด้วยการใช้การจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกหลักสุขาภิบาล ควบคุมการผลิตขยะมูลฝอย และส่งเสริมการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ สนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมลงทุนในระบบการจัดการขยะมูลฝอย และสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยโดยกำหนดเป็นเป้าหมายในการจัดการขยะมูลฝอยไว้ ทั้งในด้านการจัดการปัญหาที่ต้นเหตุเป็นการจัดการขยะมูลฝอย ณ จุดกำหนดเน้นการจัดการที่ต้นตอของปัญหาคือผู้บริโภคและผู้ผลิตสินค้า โดยการลดการใช้สินค้าที่ก่อให้เกิดขยะมูลฝอย (reduce) การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์แบบเติม (refill) การซ่อมแซมวัสดุเก่ากลับมาใช้ซ้ำ (repair) การนำกลับมาใช้ซ้ำ (reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่ แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ (recycle) แนวทางการจัดการเหล่านี้จะช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอยลง ด้านการแก้ปัญหาที่ปลายทางใช้ในการพัฒนาและการปรับปรุงกำจัดขยะมูลฝอยเพื่อนำขยะมูลฝอยที่ตกค้าง และที่เหลือจากการจัดการในด้านแรกมาบำบัด โดยมีเป้าหมายคือให้มีระบบกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกสุขลักษณะทุกชุมชน (กรรณา กลัดเนินกลุ่ม. 2546)

เทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีประชากรประมาณ 16,885 คน 4,097 หลังคาเรือน การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรทำให้เกิดการบริโภคในแต่ละวัน แต่ละครัวเรือนมีการบริโภคมากขึ้นเป็นผลทำให้ปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ปัจจุบันปริมาณขยะมูลฝอยของเทศบาลเฉลี่ยในอัตรา 6,677 กิโลกรัมต่อวัน มีทั้งจำพวกบรรจุภัณฑ์ เช่น พลาสติก โฟม แก้ว กระดาษ กระป๋องของใช้ทั้งที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้แล้ว และที่เหลือใช้ทำให้เทศบาลตำบลประสบปัญหาปริมาณขยะมูลฝอยค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นการทิ้งขยะ และการกำจัดขยะที่ไม่ได้ประสิทธิภาพเท่าที่ควร การใช้วิธีฝังกลบ เผา ฝังหรือย่อยสลาย อาจจะไปทำลายหรือมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ธนากรขยะจึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่จะกำจัดขยะโดยไม่ไปทำลายสภาพแวดล้อมแต่ทำให้ประชาชนในชุมชนเห็นคุณค่าของขยะและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากขยะโดยนำขยะมาสร้างมูลค่าเพิ่มก่อให้เกิดรายได้ต่อครอบครัว ชุมชน และเป็นศูนย์รวมของขยะ ก่อให้เกิดคนในชุมชนเกิดความร่วมมือในการจัดเก็บขยะ และเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ทุกคนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของขยะ รู้จักการแปรสภาพของเก่า รู้จักการแยกขยะอย่างเป็นระบบ โดยนำขยะที่คัดแยกมาฝากธนาคารขยะ (กรรณา กลัดเนินกลุ่ม. 2546) ปัจจุบันธนาคารขยะของชุมชนหลาย ๆ แห่งที่เกิดขึ้นยังประสบปัญหาในการดำเนินการหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเงินทุนในการดำเนินงาน ความไม่เข้าใจของ

คนในชุมชนต่อการดำเนินงานของธนาคารขยะ ราคาซื้อขายของโรงงานรับซื้อขยะรีไซเคิลที่ไม่แน่นอน การขาดการบริหารจัดการและกระบวนการดำเนินงานที่ดี จากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นส่งผลให้ต้องมีการศึกษาถึงความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมูลฝอย และรูปแบบที่เหมาะสมในการบริหารจัดการธนาคารขยะเทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำจัดขยะมูลฝอยและเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาของการบริหารจัดการธนาคารขยะ รวมทั้งเป็นการตอบสนองยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาขยะในชุมชนทำให้ชุมชนใสสะอาด พัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน ลดการเกิดสภาวะโลกร้อนจากการเผาขยะหรือเกิดจากสาเหตุอื่น ๆ เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ต่อท้องถิ่น และต่อประเทศชาติอย่างแท้จริง



วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดตั้งธนาคารขยะในเขตเทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อค้นหารูปแบบการบริหารจัดการธนาคารขยะที่เหมาะสมต่อเทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

คำถามการวิจัย

1. ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการจัดตั้งธนาคารขยะในเขตเทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
2. รูปแบบที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการธนาคารขยะในเขตเทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีลักษณะอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มประชากรเป้าหมาย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มระดับตัวแทนชุมชน ประกอบด้วย นายกเทศบาลตำบล 1 คน ปลัดเทศบาลตำบล 1 คน พนักงานเทศบาล 3 คน สมาชิกสภาเทศบาล 12 คน กำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 17 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 35 คน และกลุ่มระดับครัวเรือนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 4,097 หลังคาเรือน ใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ในการคำนวณหากลุ่ม ตัวอย่างจากประชากรทั้งหมดได้จำนวน 365

หลังคาเรือน คือ ตัวแทนครัวเรือน 365 คน รวมกลุ่มประชากรเป้าหมายทั้งสิ้น 400 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม โดยใช้เป็นแบบเลือกตอบ (Check List) กับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ รูปแบบการบริหารจัดการธนาคารขยะ จำนวน 15 ข้อ ความคิดเห็นของปัจจัยที่มีผลต่อการจัดตั้งธนาคารขยะ จำนวน 17 ข้อ โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert) 5 ระดับ

3. สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมูลฝอยและรูปแบบที่เหมาะสมในการบริหารจัดการธนาคารขยะเทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ซึ่งมีจำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 อายุอยู่ในระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.00 สถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 61.80 การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 39.00 อาชีพรับจ้าง

คิดเป็นร้อยละ 43.50 เป็นตัวแทนครัวเรือน (ชาวบ้าน) คิดเป็นร้อยละ 91.30 รายได้น้อยกว่า 5,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 61.00

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดตั้งธนาคารขยะในเขตเทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พิจารณาแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการจัดการ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.26 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ธนาคารขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนควรมีรูปแบบและวิธีการบริหารที่คำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ การบริหารจัดการธนาคารขยะควรได้รับการยอมรับจากชุมชนเพื่อสร้างศักยภาพชุมชนเข้มแข็งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 อยู่ในระดับมาก ควรมีการกำหนดนโยบายในการบริหารธนาคารขยะที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. ด้านทัศนคติ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.19 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดตั้งธนาคารขยะช่วยสร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้านในชุมชนรักษาสีสิ่งแวดล้อมนำมาซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดขึ้นกับสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ธนาคารขยะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ลดปริมาณจำนวนขยะในชุมชนลงได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 อยู่ในระดับมาก การมีธนาคารขยะช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. ด้านราคา มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.12 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดตั้งธนาคารขยะจะทำให้ได้รายคาญดีธรรม และมีการกำหนดราคามาตรฐานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ การมีธนาคารขยะจะทำให้การซื้อขายเป็นระบบ สะดวก มีการกำหนดวัน เวลารับซื้อที่แน่นอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 อยู่ในระดับมาก และการรับซื้อขยะในชุมชนควรรับซื้อในราคาเดียวกัน กับร้าน/รถซื้อของเก่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

4. ด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.08 อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์/ชี้แจงรายละเอียดของโครงการธนาคารขยะ ให้กับชาวบ้านในชุมชนเข้าใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ หน่วยงานรัฐบาลควรให้การสนับสนุนในการดำเนินการ จัดตั้งธนาคารขยะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 อยู่ในระดับมาก และชาวบ้านในชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะตั้งธนาคารขยะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

5. ด้านชุมชน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.83 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนมีความต้องการแก้ไขปัญหาของ ชุมชนเกี่ยวกับปริมาณขยะเป็นผลให้เกิดแนวคิด ในการจัดตั้งธนาคารขยะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ปริมาณขยะในชุมชนมีปริมาณมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.78 อยู่ในระดับมาก ขยะในชุมชน สามารถนำไปแปรรูปเป็นมูลค่าได้

มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 ความพร้อมของชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 อยู่ในระดับมาก และ ผู้นำชุมชนมีอิทธิพลต่อการจัดตั้งธนาคารขยะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

รูปแบบการบริหารจัดการธนาคารขยะที่ เหมาะสมต่อเทศบาลตำบลลิสาณ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีรูปแบบการบริหารจัดการ แต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

1. ด้านสถานที่ พบว่า มีบริเวณการรับซื้อ ที่สะดวก คิดเป็นร้อยละ 72.30 ไม่ส่งกลืน รบกวนต่อชุมชนคิดเป็นร้อยละ 70.80 การจัดตั้ง ธนาคารขยะควรจัดตั้งที่หมู่บ้านที่มีความพร้อม คิดเป็นร้อยละ 46.50 ตามลำดับ

2. ด้านบุคลากร พบว่า การแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบตามความสมัครใจ คิดเป็น ร้อยละ 70.80 แกนนำชาวบ้านควรได้รับการ ฝึกอบรมทักษะความรู้เกี่ยวกับธนาคารขยะ คิดเป็นร้อยละ 59.50 บุคลากรที่มาปฏิบัติ งานของธนาคารขยะมาจากตัวแทนชาวบ้าน และพนักงานเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 56.50 ตามลำดับ

3. ด้านระบบการบริหารงาน พบว่า การบริหารงานธนาคารขยะโปร่งใส ตรวจสอบได้ คิดเป็นร้อยละ 78.00 ระบบขั้นตอน การดำเนินกิจกรรมของธนาคารขยะควรจัด ทำเป็นคู่มือเผยแพร่แก่ชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 73.30 สมาชิกของธนาคารขยะได้รับดอกเบี้ย ในรูปเงินปันผล คิดเป็นร้อยละ 67.50 โครงสร้าง การบริหารงานอยู่ในรูปของคณะกรรมการที่มา จากตัวแทนเทศบาลร่วมกับตัวแทนชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 63.00 สิ่งของที่จะนำมาเข้าสู่

ระบบธนาคารขยะเก็บสิ่งของที่ไมใช้แล้ว
ทุกประเภท คิดเป็นร้อยละ 46.00 **เปิดทำการ
วันจันทร์ - วันศุกร์ เวลา 8.30 – 16.30 น.**
คิดเป็นร้อยละ 41.30 ตามลำดับ

4. ด้านงบประมาณ พบว่า มีการจ่าย
ค่าตอบแทน/สวัสดิการสำหรับบุคลากรที่ปฏิบัติงาน
งานในธนาคารขยะ คิดเป็นร้อยละ 94.50
งบประมาณการดำเนินงานธนาคารขยะ
มาจากเทศบาลตำบล คิดเป็นร้อยละ 87.50
การตั้งราคาแลกเปลี่ยนเป็นไปตามราคา
ท้องตลาดคิดเป็นร้อยละ 58.80 ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดตั้งธนาคารขยะ
จากผลการศึกษาพบว่า ด้านชุมชน ประชาชน
ในชุมชนมีความต้องการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับ
ปริมาณขยะจึงเกิดแนวคิดในการจัดตั้ง
ธนาคารขยะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ
อรพิน ตรีรัตนชวลิต (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำ
การประเมินโครงการด้านสภาวะแวดล้อม
พบว่า ชุมชนวัดกลางมีประชากรอาศัย
อยู่เป็นจำนวนมาก และมีความสัมพันธ์
อันดีภายในชุมชน ตลอดจนมีรายได้เสริมเป็น
ปัจจัยที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ
และจากการประเมินผลกระทบ พบว่า โครงการ
ธนาคารขยะชุมชนวัดกลางส่งผลกระทบ
ในทางบวกแก่ชุมชนและสังคมภายนอก
ทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น และมีความสัมพันธ์อันดี

ส่วนสังคมภายนอกมีความตื่นตัวของการจัดการ
ขยะโดยชุมชนเพิ่มขึ้น ด้านการมีส่วนร่วม
ควรมีการประชาสัมพันธ์/ชี้แจงรายละเอียด
ของโครงการธนาคารขยะให้กับชาวบ้านในชุมชน
เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย
ของ รวิกานต์ แสนไชย (2544 : บทคัดย่อ)
ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน กรณีศึกษา
ธนาคารขยะชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ
กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า

1) รูปแบบการจัดการธนาคารขยะชุมชน
วัดกลาง เป็นการใช้การมีส่วนร่วมของสมาชิก
ในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน
เป็นการจัดการแบบยั่งยืน เพราะมีความสัมพันธ์
กันระหว่างสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน
จะต้องเกิดจากความสมัครใจ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอน
คิดริเริ่มค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
ของชุมชน วางแผนดำเนินกิจกรรมลงทุน
และปฏิบัติงาน และติดตามและประเมินผล
การดำเนินงาน

3) ปัจจัยที่ทำให้สมาชิกในชุมชนวัดกลาง
เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการธนาคารขยะ
มี 11 ประการคือ รูปแบบของโครงการ
การประชาสัมพันธ์ สื่อมวลชนความพร้อมของ
ประชาชนในชุมชน การสนับสนุนจากภายนอก
ผู้บริหารโครงการ ความเข้มแข็งของชุมชน
ความต้องการแก้ไขปัญหาของชุมชน
ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับความต้องการ
การยอมรับจากสังคม และความต้องการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้ชนรุ่นหน้า

4) รูปแบบการดำเนินงานของธนาคารขยะชุมชนวัดกลาง เป็นกลยุทธ์หนึ่งของการจัดการขยะมูลฝอยที่ดีและเหมาะสมสำหรับชุมชนในระดับท้องถิ่นทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด ด้านราคา พบว่า การมีธนาคารขยะจะทำให้ได้รายคาอยู่ดีธรรม และมีการกำหนดราคารามาตรฐาน ดังที่กรรณ กัดเนินกลุ่ม (2546) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินธนาคารขยะของชุมชนร่วมสร้าง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ พบว่าธนาคารขยะจะให้ประชาชนคัดแยกขยะแล้วนำขยะไปขายที่ธนาคาร เจ้าหน้าที่จะชั่งน้ำหนัก ตีราคา ประชาชนจะรับเป็นเงินสดหรือนำเงินเข้าบัญชีออมทรัพย์เพื่อรับเงินปันผลสิ้นปี ด้านการจัดการ พบว่าธนาคารขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนควรมีรูปแบบและวิธีการบริหารที่คำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนเป็นหลักสอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณ กัดเนินกลุ่ม (2546) ที่กล่าวว่ามูลเหตุจูงใจในการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชนร่วมกันสร้าง เพราะต้องการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองโดยชุมชนและเครือข่าย เพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนทำให้ชุมชนมีกิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของธนาคารขยะของชุมชนร่วมกันสร้าง ส่วนด้านทัศนคติ พบว่า เป็นการสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมให้กับชาวบ้านในชุมชนและนำมาซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดขึ้นกับสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของกิงกาญจน์ บุญมา (2544) ได้ศึกษาถึงความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการ

ขยะมูลฝอยในบ้านใหม่หลังมอ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อชี้ให้เห็นว่าความสำคัญของการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนให้มากขึ้นเนื่องจากประชาชนทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในฐานะผู้สร้างขยะมูลฝอย และเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการจัดการกับปัญหานั้น ๆ โดยเฉพาะที่มีผลต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยการสร้างจิตสำนึกสาธารณะและทักษะให้กับประชาชนในการมีส่วนร่วมในการร่วมแก้ไขปัญหามูลฝอยจึงเป็นหลักการสำคัญที่ต้องช่วยกันเสริมสร้างและพัฒนาในแต่ละกลุ่มอายุให้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

รูปแบบการบริหารจัดการธนาคารขยะ ผลการศึกษาพบว่า ด้านสถานที่ มีสถานที่ในการให้บริการและการรับซื้อที่สะดวก ไม่ส่งกลิ่นรบกวนต่อชุมชน การจัดตั้งธนาคารขยะควรจัดตั้งที่หมู่บ้านที่มีความพร้อมดังผลการศึกษาของเนียมวัง (Nyamwange. 1996 : 19 อ้างใน วิษณุ สถานนท์ชัย. 2550) ระบุว่า หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกในเรื่องของการจัดหาภาชนะรองรับขยะรีไซเคิล รวมถึงการจัดสถานที่สำหรับโครงการ/กิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอยของชุมชนที่ไม่ไกลจากสถานที่พักอาศัยมากนัก ก็จะสามารถจูงใจให้ชุมชนและประชาชน ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยด้านบุคลากร พบว่า มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความสมัครใจ แกนนำชาวบ้าน จะได้รับการฝึกอบรมทักษะความรู้เกี่ยวกับธนาคารขยะ บุคลากร ที่มาปฏิบัติงานธนาคาร

ชยะมาจากตัวแทนชาวบ้าน และพนักงานเทศบาลด้านระบบการบริหารงานมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ระบบขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรมของธนาคารชยะควรจัดทำเป็นคู่มือเผยแพร่แก่ชาวบ้าน มีการจัดระบบเงินทุนให้กับสมาชิกของธนาคารชยะโดยการรับดอกเบี้ยในรูปแบบเงินปันผล โครงสร้างการบริหารงานอยู่ในรูปของคณะกรรมการจากตัวแทนเทศบาลร่วมกับตัวแทนชาวบ้าน สิ่งของที่นำมาเข้าสู่ระบบธนาคารชยะจะเป็นสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วทุกประเภท

เปิดทำการวันจันทร์ – วันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 8.30 – 16.30 น. สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรุณา กลัดเนินกลุ่ม (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการธนาคารชยะของชุมชนร่วมกันสร้าง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ผลการศึกษาพบว่า ธนาคารชยะชุมชนร่วมกันสร้างได้เปิดดำเนินการรับซื้อขยะรีไซเคิล โดยจะดำเนินการในทุกวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 13.00 น. เป็นต้นไป ทำให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินของธนาคารชยะของชุมชนร่วมกันสร้าง ด้านงบประมาณ พบว่า มีการจ่ายค่าตอบแทน/สวัสดิการสำหรับบุคลากรที่มาปฏิบัติงานในธนาคารชยะ การจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานธนาคารชยะมาจากเทศบาลตำบล การตั้งราคาแลกเปลี่ยนเป็นไปตามราคาท้องตลาด สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) ของวูม (Vroom 1964 อ้างถึงใน วิษณุสถานนท์ชัย, 2550) อธิบายว่า ความคาดหวังของคนในการทำงานเชื่อว่าถ้ามีความตั้งใจในการทำงานมาก เขาจะได้รับความสำเร็จในการ

ทำงานและได้รับผลตอบแทนจากผลงานนั้น ผลตอบแทนจึงเป็นเครื่องมือในการจูงใจให้ทำงาน ผลตอบแทนจากการทำงานถ้ามีมูลค่าหรือคุณค่าสูงก็จะเป็นพลังในการจูงใจให้คนทำงาน

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ธนาคารชยะที่เกิดขึ้นในชุมชนควรมีนโยบาย รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนเป็นหลักและได้รับการยอมรับจากชุมชน

2. ควรมีการสร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้านในชุมชนรักษาสีสิ่งแวดล้อมเพื่อลดปริมาณขยะและเป็นการสร้างรายได้มูลค่าเพิ่มให้เกิดขึ้นกับสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว

3. ควรมีการประชาสัมพันธ์/ชี้แจงรายละเอียดของโครงการธนาคารชยะให้กับชาวบ้านในชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบของสภาพเศรษฐกิจที่มีผลต่อการบริหารจัดการธนาคารชยะ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงาน

2. ควรมีการศึกษาศักยภาพของพนักงานในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน

3. ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของธนาคารชยะ เพื่อเป็นแนวทางในการลดปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

หนังสืออ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2547). รายงานสถานการณ์มลพิษแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรุณา กลัดเนินกลุ่ม. (2546). กระบวนการดำเนินงานธนาคารขยะของชุมชนร่วมกันสร้าง. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- กึ่งกาญจน์ บุญมา. (2544). ความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการมูลฝอยในบ้านใหม่
หลังมอ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระสาธาณสุข
ศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รวีกานต์ แสนไชย. (2544). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน :
กรณีศึกษานาการขยะชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
ศศ.ม. (รัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- วิษณุ สดามนทีชัย. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรพิน ตีรรัตน์ชวลิต. (2543). การประเมินโครงการธนาคารขยะชุมชนวัดกลาง.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาบัณฑิตศึกษาศาสน์ พัฒนบริหารศาสตร์
- Maginnis, Geady Moore, Myers, Rollins & wang. (2007).
Expectacy Theory #2. Retrieved from <http://134.126.98.105:2500/cob300a/show/expectancy+Theory+%232.Nyamwange>,
Monica. (1996). **Pubic Perception of strategies for increasing participation in recycling programs**. Journal of Environmental Education; Vol. 27 (Summer 1996), p.19-22. Vroom, V. (1964). **Work and Motivation**. New York : Wiley and Sons.

